

HISTORY STUDIES

INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY

ISSN: 1309 4173 (Online) 1309 - 4688 (Print)

Volume 9 Issue 2, A Tribute To Prof. Dr. Ali BİRİNCİ, p. 1-25, June 2017

DOI Number: 10.9737/hist.2017.520

Bir Kitapseverin Tarihçi Olarak Portresi¹ A Portrait of a Bibliophile as a Historian

Doç. Dr. Ahmet ÖZCAN

(ORCID: 0000-0002-6264-5977)

Çankırı Karatekin Üniversitesi - Çankırı

“Her Tarih Çalışması, bir bakıma, mâzinin yeniden inşa edilmesi demektir. Ancak bu hükmün, kısmî doğrularla beraber mâsum bir aldaticılığı da vardır: En küçük bir zaman ve zemin dilimi bile, herhangi bir yönden, kemaliyle anlatılamaz. Ne derece titiz olursa olsun hiçbir araştırma bu bakımdan mükemmeliyete erişebilmiş değildir. Bir tarih tetkikinden beklenen kendisine konu olarak seçtiği mesele üzerine yeni ve manalı birkaç çizgi getirebilmesidir. Kabul etmek zorundayız ki bu gayeye hizmet edebilmek için tarihçi, daima çok dikkatle çalışmak zorundadır: Objektif olduğuna inandığı vakalar ve bu vakalar etrafında çeşitlenen sübjektif yorumlar. En küçük ve en hurda teferruat bile el altında bulundurulmalıdır. Mümkün mertebe sağlam, makul ve beşerî yorumlara varabilmek için küçük, bazen birkaç mühim bütünü birbirine bağlayan, kritik ve güç fark edilir hususiyetler taşıdığı âşikârdır.”²

Öz: Tarihçilerin eserlerinde biyografik veri ve biyografik çalışmalar önemli bir yer tutar, fakat tarihçilerle ilgili biyografi çalışmaları ve portre denemeleri ihmal edilmiş bir yazım türüdür. Araştırma ve inceleme konusu, formel eğitim ve akademik süreçlerin kurumsallığının dışındaki alanlardan beslenen yani kurumsal bağlantılarına rağmen tarihçi kimliklerinin oluşumunda akademi dışında kalan safahatın önemli bir yer tuttuğu tarihçilerin portresini yazmanın zorlukları vardır. Bu portre denemesi bahsi geçen türden, yani akademik kimliğini sadece resmi kurumlar değil bilginin informal dolaşım alanlarındaki faaliyetleriyle inşa etmiş bir tarihçi olan Ali Birinci ile ilgilidir. Ali Birinci kendisini diğerlerinden ayıran farklı tarzıyla onlarca kişinin hayatına dair bilinmeyenleri ortaya çıkarmıştır. Onun hayatına dair bilinmeyenlerin yazılması tarihimize ve tarihçiliğimize katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ali Birinci, Bibliyografya, Türk Tarihçiliği

Abstract: Biographical data and biographical studies take an important place in historians' works, but biographical studies and portraits on historians are a neglected type of writing. Despite the institutional links to research and examination, formal education, and academic issues, there are difficulties in writing the history of historians who have an important place outside the academy in

¹ Bu çalışma Prof. Dr. Osman Köse'nin editörlüğünde hazırlanan ve Polis Akademisi tarafından yayımlanan 'Kitap Dostu Ali Birinci'ye Armağan' adlı kitapta yayımlanan yazının gözden geçirilmiş halidir.

² Ali Birinci, *Hürriyet ve İtilaf Fırkası*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1990, s.5.

the formation of historian identities, despite the institutional links to the outside of institutionalization. This portrait essay is concerned with Ali Birinci, a historian who has constructed his academic identity through not just official institutions but also his activities in informal circulation areas of knowledge. Ali Birinci has uncovered unknowns of the lives of dozens of people in a different way that distinguishes himself from the others. The writing of unknowns about his life will contribute to our history and historiography.

Keywords: *Ali Birinci, Bibliography, Turkish Historiography*

Resmi bir kurumda çalışmış tarihçiler üzerine yapılacak bir araştırma durumunda onların formel eğitimleri, uzmanlık alanları, akademik süreçlerden geçerek aldıkları unvanlarına karşılık gelen çalışmalarının sınırladığı resmi veriyi hazır buluruz. Dolayısıyla arzu edildiğinde akademik bir tarihçinin resmi belgelerle ispat edebileceğimiz kısa biyografisine maaş zamlarından izin sürelerine kadar birçok ayrıntıyı içerecek şekilde ulaşabiliriz. Bu verileri kullanarak ilgili kişinin kısa biyografisi, hocaları, öğrencileri ve eserlerinin oluşturduğu ağı tespitile başlayacağımız iş, bize, bir akademisyenin portresini çıkarmamızda rehberlik edecektir. Tarihçilerimizle ilgili pek fazla inceleme ve biyografi örneği olmasa da bu türden çalışmalara en azından armağan kitaplarına konu olan kısa biyografiler şeklinde rastlanmaktadır.

Araştırma ve inceleme konusu, formel eğitim ve akademik süreçlerin kurumsallığının dışındaki alanlardan beslenen yani kurumsal bağlantılarına rağmen tarihçi kimliklerinin oluşumunda akademi dışında kalan safahatın önemli bir yer tuttuğu tarihçilerin portresini yazmanın zorlukları vardır. Bu portre denemesi bahsi geçen türden, yani akademik kimliğini sadece resmi kurumlar değil bilginin informal dolaşım alanlarındaki faaliyetleriyle inşa etmiş bir tarihçi olan Ali Birinci ile ilgilidir. Türkiye’de tarih konulu tartışmalar özellikle Osmanlı Devleti’nin 700. yüzyılıyla başlayan hareketlilikle artmıştır. Osmanlı Devleti’nin kuruluş yıldönümü kadar çöküşü ve Cumhuriyet’in kuruluşuna giden yoldaki yıldönümlerine referansla yapılan anma ve çalışmalarla tarihe ilgi gündelik hayatımızın bir parçası halinde artarak devam etmektedir. İhmal edilmiş bir alan olan tarihçi biyografi ve portreleri ise bu ilginin sağladığı atmosferde yazılmayı daha fazla hak etmektedir. Onlarca kişinin hayatına dair bilinmeyenleri ortaya çıkarmışken ve aynı zamanda yaş itibarıyla Cumhuriyet tarihinin dörtte üçünü kapsayan bir döneminin yaşayarak şahidi olan Ali Birinci’nin kısa hayat hikâyesi de yazılmayı çoktan hak etmiştir.

Tarih eserlerinde yazar ve metnin birbiriyle ilişkisi yazarın portresine dair ipuçlarını verir, ama eser değerlendirmelerinde yazar genellikle bir üretici değil bir satıcı gibi ele alınmaktadır. Dolayısıyla üretim süreci ve üretenin hikayesini önem verilmez. Türkiye’de yazılan kısa biyografi, otobiyografi, biyografi ve portre eserlerine bakıldığında çok az tarihçinin edildiği görülmektedir. Ali Birinci bunlar arasında portresi yazılmış istisnalardandır. Bunlar onun hayatını gözlemleyenlerin veya yakın ilişkisi olanların kristalize ederek sunduğu destansı dille yazılmış metinlerdir. İçerikleri onun tarihçiliği değil daha çok kitapseverliği, kitapkurtluğu, ve araştırma merakı üzerine şekillenmiştir.³

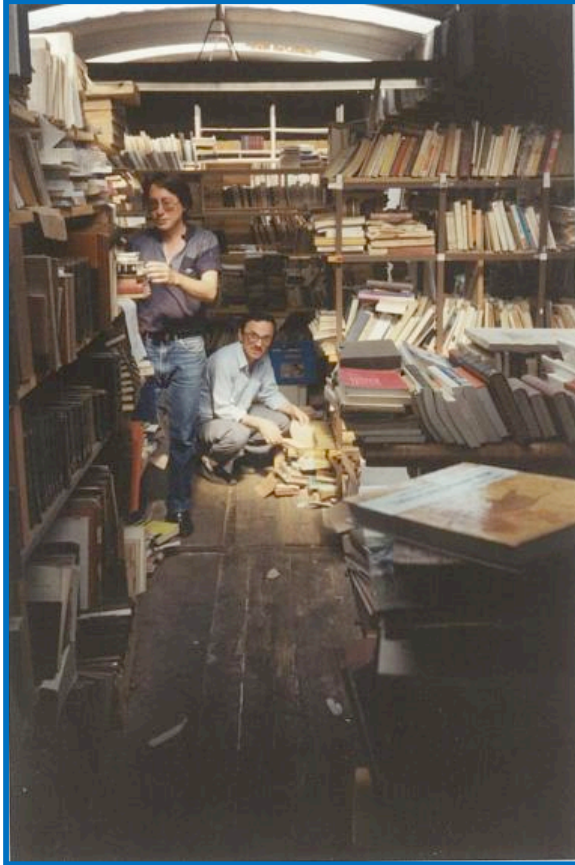
Bu yazıyla tarihçi sıfatını vurgulayarak deneyeceğimiz Ali Birinci portresi, bizi her halükarda onun kitapseverlik ve tarihçilikle anılan iki farklı merkezde yoğunlaşan hikâyesiyle karşılaştıracaktır. Gerçi bu iki merkez bir mecranın içinde değerlendirilebilecek kadar birbiriyle rabita içindedir. Kitap sevmek, okuma merakı, kitap koleksiyonculuğu birçok kişide derece derece rastlanabilecek meziyetlerdir, ama Birinci’nin hikâyesi bu ilginin zirvesinde sürekli artan bir merakla durmaksızın gezinmektir. Onun tükenmeyen merakı ve araştırma

³ Bkz. Beşir Ayvazoğlu, *Defterimde Kırk Suret*, 8. Basım, Kapı Yayınları, İstanbul 2013, s.192-198; Mehmet Aycı, “Var mıdır Nalçaları Sevincin”, *İki Yüz*, Cümle Yayınları, Ankara 2015; Ahmet Özcan, “Bir Tarihçinin Kitapsever Olarak Portresi”, *Türk Edebiyatı*, Kasım 2013.

heyecanı yazılarıyla yüzlerce bilinmeyeni bilinir hale getirirken, Birinci'nin portresini yazmayı kolaylaştıracak literatürü de oluşturmuştur. Daha önce *Türk Edebiyatı* dergisinde Ali Birinci'nin bir kitapsever olarak portresini yazdığımızda onun tarihçi olarak da portresini yazmayı arzu ediyorduk. Kendisi için hazırlanan armağan kitabı ve dergi sayısı bu isteğimizi gerçekleştirmek için bir fırsat doğurdu. Onun bir şahsın biyografisini yazarken kullandığı ayrıntıyı gözden kaçırmadan inşa yöntemini burada kendisiyle ilgili olarak kullanacağız. Tarihçiliğinin öne çıkarılacağı yazıda belgelerin verdiği imkân ölçüsünde yoruma gerek duymadan olduğu gibi vereceğimiz kısa biyografisine ek olarak, biyografisini yazılı ve sözlü bilgilerin ışığında kendi kurgumuzla yeniden inşa edeceğiz. Kısa biyografi yazımı modern tarih metodunun kronolojik zaman, mekân şartlarına referansla hareket ederken bu şartları sağladığında resmi belgelerin sunduğu ölçüde kişinin varlık haritasını çizer. Oysa kişinin varoluş alanı bu standart kimlik gösteriminin dışındadır. Bu alanda kişinin onu canlı kılan sürekli yeniden inşa edilebilir portresi vardır. Kişinin eserleri de onun varoluşunu gerçekleştirdiği yerlerden biridir. Aşağıda izlenen yol bu açıklamaların örneği olacaktır. Şüphesiz insana dair her yorum denemesi her tanımlama girişimi sübjektif kanaatler içerecektir.

Kısa Biyografisi⁴

Ali Birinci Sakarya ilinin Hendek ilçesine bağlı Balıklı Şeyh köyünde doğdu.(25 Ağustos 1947) Babasının adı Şeker (1925–1993) annesininki Müzeyyen'dir. (1924–1977) Aile tütün ziraatıyla geçiniyordu. Ali Birinci; İlkokulun ilk üç senesini bu köyde, son iki senesini Hendek'te okudu. Cumhuriyet İlkokulunu (1960), Hendek Orta Okulunu (1963), Ankara Polis Kolejinin (1966) bitirdi. Polis Enstitüsü birinci sınıfında iken aynı zamanda Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne girdi. 1967 yazında Polis Enstitüsü'nden ayrılarak Fakülte'de Emniyet Genel Müdürlüğü adına burslu talebe oldu. Bu fakültenin İktisat ve Maliye bölümünden 1973 yılında (Şubat) mezun olmuştur.⁵ Yükseköğretimi bitirmesine müteakip adına burslu okuduğu Emniyet Genel Müdürlüğü'ne geri dönmüş⁶ ve komiser yardımcısı olarak merkez kadrosunda hizmete başlamıştır. İlk görev yeri Vatandaşlık, Pasaport ve Hudut Kapıları

⁴ Birinci'nin biyografisini yazımında Türk Tarih Kurumu sitesindeki biyografisi, bazı internet sitelerindeki veriler, kendisinden aldığımız resmi belge kopyalarıyla birlikte kısa özgeçmişi kullanılmıştır.

⁵ Bazı resmi kayıtlarda 1972 yılında mezun olduğu yazmaktadır. Kendi ifadesiyle tek dersten beklediği için böyle yazılmaktadır. 457/21485 yaka ve sicil sayılıdır. Tahsili bitene kadar sicil dosyası ikinci şube tarafından istenmiştir.12.10.1967. Belge: Daire 2, Şube:2.517-2, Konu: Ali Birinci hakkında, 925

⁶ Emniyete geri dönüşü ve intihap encümenine sevkiyle ilgili evrak 1.8.1973 tarihlidir. Personel 3.A.2, Ali Birinci Hakkında, 2/32, 489, 2/33, 10.9.1973 tarihli onayla emniyete intisap isteği uygun bulundu. 17.09.1973 tarihinde vazifeye atanmasına dair yazıyı tebellüğ etti. Personel Şb. 3.A.2/21485-229452 sayılı yazıyla

Şubesi olmuştur.⁷ Memuriyetteki asaleti onaylandıktan bir süre sonra Önemli İşler Dairesi (İstihbarat) atanan Ali Birinci bu dairede görevliyken kısa dönem askerlik (1975-Çanakkale) hizmetini yapmıştır. Polislik mesleğini sürdürme konusunda çok da istekli olmadığı anlaşılan Birinci'nin Emniyet Genel Müdürlüğündeki görevi Cumhuriyet Üniversitesinde asistanlık sınavını kazanmasıyla sona ermiştir. Üniversitenin kuruluş döneminde Hacettepe Üniversitesi ile olan bağından dolayı 19 Temmuz 1976 tarihinde Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesinde yapılan yabancı dil ve bilim sınavını kazanan Ali Birinci bundan sonraki hayatın, 29 Kasım 1976'dan itibaren, akademisyen olarak devam edecektir.⁸

Onun üniversiteye intisabında tarihçi camiasından birçok ismin yardım severliği ve alakası konusunda hemfikir olduğu Prof. Dr. Nejat Göyünç'ün kendisine sunduğu teklif etkili olmuştur. Emniyet Genel Müdürlüğü'nde 1973 ve 1976 yılları arasında komiser muavini olarak üç yıl kadar sürdürdüğü hizmeti kurumunun muvafakatiyle sona ermiş Emniyet Genel Müdürlüğü ile ilişkisi 26/11/1976 tarihinde kesilmiştir.⁹ Devlet adına burslu okumasından kaynaklı yirmi yıllık mecburi hizmetiyse üniversiteye devredilmiştir. Asistanlığa girmeden önce başladığı yüksek lisansını *16. Yüzyıl Anadolu Şehirlerinde Kolluk Hizmeti* adlı teziyle tamamlamıştır (Eylül, 1979). Tez danışmanı Bahaeddin Yediyıldız'dır. Birinci'nin sonraki yıllardaki araştırmalarıyla uyum göstermeyen bu konuyu seçimi veya kendisinde çalışmasının istenmesi yüksek lisansa başladığında henüz emniyet mensubu olmasından kaynaklı olmalıdır. O yıllar Türkiye'deki üniversite sisteminde yüksek lisansın yeni yaygınlaşmaya başladığı dönemdir. Hacettepe Üniversitesi bünyesinde lisansüstü eğitimin koordine edildiği Mezuniyet Sonrası Eğitim Fakültesi adlı bir birim bulunmaktadır.¹⁰ Birinci, bilim uzmanlığı unvanını bu fakülteden almıştır. (28.4.1980)¹¹ Ardından doktora yapmak için bu birimin bünyesinde asistan olarak görevlendirilmiştir. (1981) Ali Birinci'nin araştırma görevliliği sırasında bir ara Marmara Üniversitesi'ne geçmek istediği ve bununla ilgili yazışmaların sürdürüldüğü, fakat Cumhuriyet Üniversitesi'nin muvafakat vermediği.¹²

⁷ 2435 sayılı personel dairesi başkanlığına yazılan yazıda 59/21485 yaka ve sicil nolu Ali Birinci 28 /9 /1973 tarihinde komiser muavini olarak göreve başlamıştır. 10/7 1974 tarihinde asli memur sınıfına atanmıştır. Daire Personel şube 3.C.1/74-21485 Konu: Komiser Muavini adayı ali birinci hakkında

⁸ Sınavın jüri başkanı Nejat Göyünç diğer üyeler Talat Tekin ve Birsen Gökçe'dir. Aynı sınavda bir sosyolog iki sosyal çalışmacı ve iki de sanat tarihçisi alınmıştır. 28/7/1976 tarihli belgeyle Cumhuriyet Üniversitesi Fen ve Sosyal Bilimler Fakültesi dekanlığına yazılarak duyurulmuştur. 9 Eylül 1976 tarihli 76-2 sayılı Cumhuriyet Üniversitesi Fen ve Sosyal Bilimler Fakültesi Beşeri Bilimler bölümü kayıtlı bölüm başkanı Nejat Göyünç imzalı yazıyla Ali Birinci'nin ataması ilgili fakültenin dekanlığına gönderilmiştir. Asistanlığa atanmasıyla Emniyet Genel Müdürlüğü'nden muvafakat istenmiştir.

⁹ 251326 sayılı personel dairesi yazısı müsteşar muavini Muzaffer Erdem imzasıyla Ali Birinci 29 11 1976 tarihinde göreve başladığını göstermektedir. Sayı 76/546 Fen ve Sosyal Bilimler Fakültesi dekanlığı

¹⁰ Bu adla bir fakülte dönemin lisansüstü öğrencileriyle ilişkili olarak kurulmuş olmalıdır. Yaptığımız yüzeysel bir araştırmada bu fakülte türü hakkında bir bilgi bulamadık. Üniversite tarihi çerçevesinde kayıtlara inilerek ne tür bir işlevi olduğu konusunda bilgi edinilebilir.

¹¹ Cumhuriyet Üniversitesi Özlük İşleri Müdürlüğü'nün 55-552/565 sayılı evrakının atama ve terfi ekinde bilim uzmanlığıyla ilgili tarih verilmiştir.

¹² Sayı 54-542/2025, Konu: Ali Birinci Hakkında, Personel Daire Başkanlığı'nın 16/7/1984 tarihli yazısı.

1986 yılında *Hürriyet ve İtilaf Fırkası* adlı teziyle doktorasını bitirip yine aynı yılın Kasım ayında Cumhuriyet Üniversitesi'nde yardımcı doçent olarak atanmıştır.¹³ Bu atamayla aynı zamanda tarih bölümü başkanı olmuştur. Haziran 1988'de¹⁴ Cumhuriyet Üniversitesi'nden Polis Akademisi'ne geçiş yapan Ali Birinci aynı akademide 1993 yılında doçent¹⁵ 2000 yılında profesör kadrolarına atandı. Polis Akademi'sinde uzun süre Türk Siyasi Tarihi ve İnkılap Tarihi dersleri veren Birinci akademik araştırmaları için bir yıl kadar Paris'te bulundu. (3 Ekim 1989- 25 Eylül 1990) Ali Birinci'nin diğer yurt dışı araştırma ve öğretim faaliyeti 25 Eylül 2002–28 Temmuz 2004 devresinde Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi'ndedir. İki yıl ders verdiği üniversitenin *Sosyal Bilimler Dergisi*'nin dokuz sayısının çıkarılmasında aktif rol aldı. Burada Kırgızca ve Rusça kurslarına devam etti. 1 Ağustos 2008 – 13 Eylül 2011 arasında üç yıl Türk Tarih Kurumu Başkanlığı yaptı. Bu görevden ayrıldıktan sonra tekrar Polis Akademisi'ndeki öğretim üyeliğine dönen Birinci, 1 Şubat 2016 tarihinde yaş haddinden emekliye ayrılmıştır. Ali Birinci bazı tarih ve kültür kurumlarında üyelik yapmıştır. Bunlar Atatürk Araştırma Merkezi (1995- 2001), Türk Folklor Kurumu ve Türkiye Yazarlar Birliği üyeliklerinin yanı sıra Türk Tarih Kurumu başkanlığıdır. Türk Tarih Kurumu şeref üyesidir. Doktora tezinin yayımlandığı 1990 yılında Türkiye Yazarlar Birliği tarafından yılın en iyi araştırma eseri ödülünü almıştır. Ayrıca *Tarihin Alacakaranlığında*¹⁶ adlı eseriyle yine Türkiye Yazarlar Birliği'nin 2010 yılı en iyi biyografi ödülünü almıştır.

¹³ Sayı 54-540/903, Konu: Ali Birinci Hakkında, Personel Daire Başkanlığı'nın 20/11/1986 tarihli yazısı. Aynı gün göreve başlamıştır. Sayı 54-540/4922

¹⁴ Sayı; Şube Atama A-2, Konu: Ali Birinci'nin atama onayı, 01/06/1988 tarihli bakan onayı

¹⁵ Sayı: B.05-01.EGM 0.71.02.04., Emniyet Genel Müdürlüğü'nün ,30/12/1993 tarihli atama yazısı

¹⁶ Dergah Yayınları, İstanbul 2010.

Kısa Bir Portre Denemesi

Ali Birinci'nin doğum tarihiyle ilgili farklılığın yol açtığı gerçeklik tartışmaları bir Anadolu köy klasiği olarak anlaşılmalıdır. Kuran sayfasına yazılmış bir doğum tarihi örneği biraz daha şehirlidir. Halk takvimi, güz, yaz harman günlerini sokar devreye, ama yine de yaşın büyütülmesine ve küçültülmesine fırsat verilecek imkanlar kullanılır. Bir çocuk doğmadan önceki bir zamana kayıt edilebilir ve doğduktan sonraki bir zamanda doğmuş olabilir. Halk takvimi kullanılarak söze yazı karşısında güç verilir böylece. Küçük yazılmıştır Ali Birinci. Akranlarının birçoğu gibi ya büyük yazılacaktır ya küçük. Bunun için resmi yaşından iki yaş daha büyüktür aslında. Belgelerin her zaman için bize gerçekliğin tam karşılığı olmadığını bir örneğidir onun 1 Şubat 1949'u işaret eden doğum tarihi. (Gerçek doğum tarihi 25 Ağustos 1947) Belki bunun için araştırma ve eleştiri yazılarının büyük çoğunluğunda doğum tarihlerinden doğmuş kargaşaya hassasiyet göstermiş ve doğrusunu bulabilmek için kaynaklarını çoğaltmıştır. Resmi belgelerin Ali Birinci'ye dair söyledikleri bunlarla yetinilmeyecek kadar azdır. Burnundan anlaşılmaya bırakılmıştır mesela Karadenizli olduğu, eğer aile öyküsünü bilmiyorsanız. Ailesi 1941 yılında yerleşmiştir onun doğup büyüdüğü Hendek'e, bir kıtlığı Trabzon'da geride bırakarak. Onlardan önce Akçaabatlı ailenin büyük oğulları yıllar önce gelip yerleşmişlerdi bu köye; o zamanki felaket Rus işgalidir.

Birinci'nin hayat hikâyesinde yaş dışında yine bir Anadolu geleneğini izleri vardır. Anneanesi aynı zamanda üvey babaannesidir. Babası amcasının evine içgüveysi olarak girmiştir. Burada iç içe geçmiş örgüsüyle hayat hikâyesi, dışarıdan ve resmi kayıtlardan anlaşılmayacak kadar karmaşıklaşır. Onun tıpkı doğum günüyle ilgili olabileceğini düşündüğümüz şekliyle, hayatlarını yazdığı yüzlerce şahsiyeti belgelerin sunduğu en ince ayrıntılarla açıklama çabasında belirginleşen kaynak çeşitliliği ve titizliği belki de kendi hayatındaki bu kargaşayla ilişkilidir.

Köyü Balıklı Şeyh, sûfi geleneğin yüzlerce menkıbesinden biriyle örtüşüyor olmalıdır diye düşünürken öğrendiğimize göre Şeyh adlı köye, balık köy deresiyle ilişkili olarak eklenmiştir. Onun çocuk zihninin şekillenmesinde masalla bezenmiş folklorik malzemeyi taşıyan köy anlatıları, halk ve cenk hikâyeleri önemli yer tutar. Bu köy ve Hendek'te geçen hayatı Birinci'nin çocuk zihnine nakşedilen folklorik anlatı ve okuma biçimlerinden izleriyle doludur. Verdiği bir röportajda bu durum şöyle ifade eder: *"Anadolu'da, hiç değilse bizim orada yani Hendek'te Balıklışeyh köyü'nde, halk hikâyeleri, âşık hikâyeleri birtakım kadınlar tarafından şiirleriyle beraber tamamen ezbere bilinir, söylenir; kışın uzun gecelerde, bilhassa kadınlar tütün demeti yaparlarken anlatılırdı. Demet yapan grup hem o halk hikâyelerini dinler hem de bir taraftan çalışırdı."*

Aşık Kerem'in Kurukafayla atışmasını unutamaz, ama okuma alışkanlığı ve hızla birçok kitap okuması onu olağanüstü canlıların dünyasından olağan olana yöneltecektir. Yazılı metinlerin sakladıkları sözlü anlatılarda geçenden çok daha fazladır. Okuma alışkanlığı kazanmasında idealist bir öğretmen portresi çıkar karşımıza ki bu idealist öğretmen figürü birçok farklı kişinin ortak kahramanı gibidir; sadece isimler, yerler, tarihler değişmektedir. Düzceli Öğretmen Erol Altunkum (27 Temmuz 1936-11 Ekim 2011) öğrencilerden topladığı on on beş kuruşluk parayla ecza dolabına benzer bir kitaplık kurmuştur. Birinci 1957-1958 öğretim yılında sınıfa gelen bu öğretmeni ve okuduğu ilk kitapları unutmamıştır. O dönemi kendi ifadesiyle şöyle anlatır: *"Benim kitap sevgimin dikkate değer görülebilecek bir hikâyesi var. İlk mektepte, üçüncü sınıftaydım. O yıllarda bize Düzceli Erol Altunkum isimli idealist bir öğretmen gelmişti. Erol hoca bizim köyde iki sene öğretmenlik yaptı; ancak onun üçüncü sınıfta öğrencisi oldum. 1957-58 ders yılında, Erol öğretmen bizden topladığı 10-15 kuruşlarla büyücek bir ecza dolabına benzer bir kütüphane kurdu. O kitaplar, sadece benim içime ve*

başına düştü. Galiba ben, biraz da hayalperest bir çocuktum. Kitapların dünyası ilk andan itibaren beni çok cezp etti. Her akşam kütüphaneden ekseriya 32 sayfalık, resimli ve iri puntolu ders kitaplarından birkaçını alarak okurdum. Sonra köyden, teyzemin yanına Hendek'e taşındık. Hendek'te de sınıf arkadaşım Şener Baycan vardı ve babası öğretmendi. Şener Baycan'ın kütüphanesinde Oğuz Özdeşler, Kerime Nadirleri okudum. Bir taraftan da Salı günleri Hendek'in pazarı kurulurdu. Pazara, Darendeli kitapçılardan da Kerem ile Aslı, Şirin ile Ferhat ve Hz. Ali Cenklere gibi resimli halk kitaplarını okumaya başlamıştım. Seneler sonra o kitapları yeniden alarak koleksiyonumu tamamladım. Aynı zamanda Teksas Tommikslerden de okudum;”

İlk önce sözlü olarak dinlediği âşık ve cenk hikâyelerini okumayı öğrendiğinde bırakmamıştır, Darendeli kitapçıların çokça sattığı kitapların arasındadır bunlar, fakat halk hikâyelerinden tarihi roman türlerinin tarihi sevdiren metinlerini okumaya başladığında polis kolejinin öğrencisi olmuştur artık¹⁷. Onun koleje girişi yine birçok benzer hayat hikâyesini karakterleri arasında yer alan yönlendirici figür vasıtasıyla olur. Hendek'te o yıllarda lise bulunmamaktadır. Komiser Zeki Bocay köylülerin kanaatleriyle ulaşılmayan noktadaki bir okula işaret eder. Mesleğini seven bir komiser olmalı ki gençlere de tavsiye edebilmektedir.

Birinci, Hendek'te bulamadıklarını Polis Koleji'nin kütüphanesinde bulmuştur. Hazır kütüphanenin varlığı onun için bulunmaz bir nimetti. Hatta kolejin üçüncü sınıfında kütüphane kolunun başkanı oldu. Artık dağınık okuma yerine bir yazarın bütün külliyatını okumayı tercih ediyordu. Okuma merakı üniversite imtihanına girdiğinde onu edebiyat bölümlerine yöneltmiş Atatürk Üniversitesi Edebiyat Bölümünü birincilikle, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Bölümünü dördüncülikle kazanmıştı. Taşra çocuklarının ilçelerde yaşayanlarında ağırlıklı olmak üzere kaymakam olma arzusu, bugün de devam ettiği üzere o yıllarda daha yaygındı. Ali Birinci de bu hevese kapılmış, hevesi geçtiğinde artık yirmi üçüncü sırada kazandığı Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin öğrencisi olmuştu. Daha kolej yıllarındayken başlayan kaymakamlık hevesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin İdari Şubesinde okurken geçmiş, üçüncü sınıfta iktisat ve maliye şubesini idari şubeye tercih etmiştir.

Kitaplarla yoğun bir diyaloga girdiği kolej yılları ve üniversite hayatının ayrıntıları henüz hakkındaki yazı ve röportajlarında tam olarak ortaya çıkmamıştır. Oysa özellikle üniversite okuduğu yıllar Türkiye'de sağ-sol hareketlerin hızla geliştiği örgütlü yapılarıyla üniversitelere hâkim olduğu bir dönemdir. Birinci hayatı boyunca siyasete mesafeli durmuştur. Bu onun dünya görüşünün milliyetçi muhafazakâr bir çerçevede oluştuğunun inkârı anlamına gelmez. Aksine Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde Ülkü Ocağı şubesinin kurucularından olduğu gibi¹⁸, Anadoluculuğun önde gelen ismi Nurettin Topçu ve onun hamiliğindeki *Hareket* dergisi etrafındaki camiaya yakınlığı olmuştur. Eserlerinin birçoğunun Dergâh Yayınevi'nden çıkması da o yıllardan kalan yakınlık ve dostluğun ürünü olmalıdır.

Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde 1964 yılında kurulan Hür Düşünce Kulübü'nün de üyeleri arasında yer alan Ali Birinci'nin hem sınıf hem fakülte arkadaşlığıyla Türkiye'nin sonraki yıllarında önde gelen siyasetçiler arasına girecek birçok isimle yakınlığı olmuştur. Bir dönem başbakanlık yapan Mesut Yılmaz, Hasan Celal Güzel bunlar arasındadır. Yazarlık hayatı Hür Düşünce Kulübü'nün dergisinde başlamıştır. Türk Ocakları'nda hala devam eden hars heyeti üyeliği vardır. Bu kurumun yayın organı *Türk Yurdu*'nda uzun süre yazmış ve yayın kurulunda bulunmuştur. Ayrıca kısa süren bir Demokrat Parti üyeliği bulunmaktadır. Ali Birinci'nin

¹⁷ Bkz. Selçuk Karakılıç, “Türkiye’de Zengin Bir Kitap Dostu ve Zümresi Ne Yazık ki Bulunmuyor” Ali Birinci ile Röportaj,

¹⁸ Aslan Tekin, “Meşahir-i Malûmeden Prof. Dr. Ali Birinci!”, www.yenicaggazetesi.com.tr/arслан-tekın-24669y.htm

adını verdiği ve bir bakıma onursal başkanı olduğu bir parti kurulmuştur ki bu partinin siyasetle ilgisi yoktur. “Kitapseverler Partisi” adıyla Facebook adlı sosyal medya sitesinde açılan adres yirmi bini aşkın üyesiyle kitap tanıtım, eleştiri ve tartışmaları için önemli bir merkez olmuştur. Türkiye’nin birçok kitap kurdunu bir araya getiren bu partinin Ali Birinci’yi başkan yapmasının anlamı onun çocuk yaşlarda başladığı kitapseverlikteki derecesine göndermedir, fakat kendisinin sosyal medya kullanma alışkanlığı olmadığından partisi başka kitapseverler tarafından idare edilmektedir.

Öğrencilik yıllarında kitaplara yetiremediği harçlık yüzünden izine çıkışını çoğu kere erteleyen Birinci, komiser olarak başladığı mesleki hayatının ilk günlerinde elde ettiği kazancının önemli bir kısmını kitaplara yatırmıştır. Bu sırada sık sık uğradığı dönemin Ankara kitapçılarının merkezi olan Kocabeyoğlu Pasajı ve Zafer Çarşısı’nda tanıştığı kişiler onun hayatında dönüm noktası olacaktır. Bunlardan biri akademik hayata başlamasına vesile olan Bayram Kodaman’dır. Kendi ifadesiyle “...Hayatımı değiştiren olay ise 1976 baharında oldu. Doçentlik tezi olarak “Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi”ni çalışın Bayram Kodaman Bey’le bir vakit Zafer Çarşısı’nda karşılaştık. 1971’de üniversiteden kovulan Tuncar Tuğcu diye çok iyi bir felsefeci vardı ve Zafer Çarşısı’nda kitapçılık yapıyordu. Bayram Kodaman Bey’le işte Tuncer Tuğcu’nun dükkânında karşılaşım tanıştık. Bayram Bey, eski yazı okuduğumu ve Siyasal mezunu olduğumu anlayınca yüksek lisans yapmamı istedi. Doğrusu benim meslek olarak tarihçiliğe girmemi Bayram Bey sağlamış oldu...”

Bayram Kodaman’ın yüksek lisansa girmesini teklif ettiği, Ercüment Kuran’ın bu hevesli genci almakta tereddüt etmediği sınavla başlayan akademik süreç, Nejat Göyünç’in desteğiyle girilen asistanlık ve sonrasıyla devam etti. Yeni kurulan Cumhuriyet Üniversitesi mensubu olarak geçirdiği on iki yılın yedisi Hacettepe Üniversitesi’nde geçmiştir. Sivas’ta uzun süreli bulunmamıştır. Muhtemeldir ki kitap, kitapçı ve kütüphane ortamlarına duyduğu özlem onu orada uzun süre kalmaya ikna edememiştir. Batı üniversitesinin merkeze aldığı kütüphaneler Türkiye üniversitelerinin çok azı için esas yapıya dâhil edilmesi gereken bir kurum olarak görülmüştür. Birçoğu kütüphane kurumuyla lutfen tanışmış üniversitelerin kitapsız rafları rektörlük binalarına kazandırılmak istenen ihtişam kadar değer görmemiştir. Dolayısıyla Ali Birinci’nin rahat nefes aldığı bir atmosfer olmamıştır Cumhuriyet Üniversitesi.

Birinci polis kolej sonrasında devam etmesi gerektiği okula artık hoca olarak gelmiştir. Polis Akademi’sinde geçirdiği yılların ona katkısı Ankara’da öğretim üyesi olarak bir kadro, lojman ve kitaplarını sığdırabileceği bir oda olmuştur. Başkentte kalması aşağıda bahsi geçeceği üzere yüzlerce genç akademisyenle tanışması ve onlarla bilgisini paylaşma fırsatını doğurmuştur. Akademinin yakın bir zamana kadar, yükseköğretim statüsünde olmasına rağmen üniversite formundan uzak askeri akademileri taklit eden yapısal zaafı, seçkin öğrenci potansiyelinin değerlendirilmesinin önündeki önemli engellerden olmuştur. Birinci alanı itibarıyla, yüksek lisans ve doktora seviyesinde öğretim veren bu kurumda lisan üstü öğrenci yetiştirme konusunda yeterli imkânı bulamamıştır.

2008 yılında Türk Tarih Kurumu Başkanlığı’na atandığında gündelik hayatının önemli bir kısmını oluşturan çalışma performansını bu kuruma da yansıtmak istemesi kurumda birtakım rahatsızlıklar doğurmuştur. Esasında bütün dünyada 19. Asrın ürünü olan bu tür kurumların en azından sahip olduğu büyük maddi imkân bakımından dünyada Türk Tarih Kurumu ile benzerlik göstereni bulunmamaktadır. Bu kurumun imkânlarıyla orantılı olarak ne derece işlevsel olduğu, zamanın ruhuyla uyumunun yanı sıra bazı dönemlerde kişisel ilişki ve çıkarlar üzerinden kurulmuş yönetimlerin hâkim olduğu bir merkez haline gelmesi ayrıca tartışılması gereken bir konudur. Başkanlığı döneminde yapılan “Tarih ve Tarihçilik Sempozyumu” çok sayıda katılımcıyla benzerlerine göre tarihçilik üzerine kapsamlı bir tartışma imkânı

sunmuştur, fakat en fazla ihtiyaç duyulması gereken tartışma Türk Tarih Kurumu'nun kendisiyle ilgili olmasına rağmen tartışılmamıştır. Birinci, Türk Tarih Kurumu Başkanlığı sırasında kurumun dışavurumu sayılabilecek olan yayıncılık konusunda atılımlar yapmış, atıl halde bırakılan kurum matbaasını faaliyete geçirmiş ve ayakta tutabilmek için mücadele etmiştir. Meşin ve bez ciltli, şömişli kitap baskısıyla kurumun kitap görünümünde bir farklılık yaratmıştır. Makamını bürokratik ritüellerin imtiyaza dönüşen ve akademik olanı dışlayan görüntüsünden uzak tutmuştur. Kurum adına Kızılay'da satın alınan mağaza bugün Türk Tarihi Kurumu, Türk Dil Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi, Atatürk Kültür Merkezi ve Başbakanlık Arşivi yayınlarının satıldığı merkeze dönüşmüştür. Birinci, olağanüstü gayretlerine rağmen diğer benzer kurumları da içine alan Kızılay mağazasını bürokratik görüntü ve zamanın ruhuna uygun kitapçılık hizmetleriyle buluşturamamıştır.¹⁹

Araştırmacılığı, Yazarlığı, Tarihçiliği

Türkiye'nin her tarafında beşeri ve sosyal bilimlerle uğraşanların bir şekilde şahsen tanışma ihtimalinin yüksek olduğu kaç akademisyen vardır? Sorusuyla Birinci'nin yayın hayatının muhtevasına dair bir ipucu vererek değerlendirmeye başlayabiliriz. Şöhretin bir makalenin veya kitabın okunmasında provoke edici, temel kıstas olarak belirleyici olduğu akademisyen faaliyetleri medya ve onun kutsal aktörlerinin tasarrufuna bırakılmışken bu tür yüz yüze tanışıklığı öncelikle bilginin paylaşımını içeren emek üzerinden sağlayabilmiş kişinin Ali Birinci olduğunu söylediğimizde birçok şahit bulacağımızdan eminiz. Özellikle kim kimdir, kim ne yazmıştır, bu eser kime aittir, ne zaman basılmıştır gibi soruların sorulduğu cevaplarınsa müracaat eserlerindeki zafiyetler yüzünden yanlışa götürme ihtimali veya cevapsız kaldığı konularda Ali Birinci Anadolu'nun her şehrindeki akademisyenlere, araştırmacılara açık müracaat kapısı olmuştur. Aşağıda görüleceği üzere onun bibliyografyasındaki çeşitlilik, onun müracaat kapısı olma özelliğini eserine yansıtması halidir.

Ali Birinci, yazı hayatına Siyasal Bilgiler Fakültesi'ndeki öğrencilik yıllarında şiirle başladı İlk şiiri öğrenci derneği statüsündeki Hür Düşünce Kulübü'nün yayın organı *Milli Düşünce*'de yayımlandı. (Ocak 1968) Şiir ve denemelerinin yayımlandığı diğer bir dergi de *Fikir ve Sanatta Hareket*'tir. Onun bibliyografyasına bakıldığında şiir ve deneme yayımlama konusunda akademik hayata girdikten sonra bir durağanlık

görülmektedir. Doktora sonrasındaki her yılın yazı hayatı bakımından dolu geçtiğini gösteren hareketlilik dikkat çekmektedir. Özellikle 1980 sonrasında yayın hayatına başlayan *Tarih ve Toplum*, *Dergâh*, *Yeni Türkiye*, *Polemik*, *Kebikeç Müteferrika*, *Toplumsal Tarih* gibi dergilerle

¹⁹ Birinci'nin idealizminin ürünü olarak doğan Türk Tarih Kurumu mağazası onun başına hala mahkemesi süren dert açmıştır.

Türk Yurdu, Türk Edebiyatı gibi diğerlerine göre eski dergilerde yakın devrin siyasî, tarihî şahsiyetleri, olayları, yazarları ve matbuat âlemi hakkında yazılar yazdı. Bu yazılarının 1999 senesi sonuna kadar neşredilmiş olanları Dergâh yayınları tarafından üç cilt hâlinde yayımlanmıştır. 2000 senesinden sonra yazdığı yazılarda aynı şekilde 2010 senesinde yine aynı yayınevi tarafından basılmıştır.

Birinci yazdığı yüzlerce yazıyı kitaplaştırarak dergilerin unutulup gitmeye müsait sayfalarından çıkarıp onlara yeni bir kimlik kazandırmıştır. Ansiklopedi maddesi ve dergilerde yayınladığı yüzün üzerinde şahsiyet edebiyatçıdan tarihçiye, sosyologdan ilahiyatçıya kadar birçok disiplini ilgilendirmektedir. Birinci'nin kütüphane raflarında dahi bazen bulunması zor, bulunduğu keşif olarak değerlendirilebilecek türden eserleri bulup, unutulduğu yerden çıkarıp, yeniden yayımlatması onun entelektüel ve akademik hayata yeri doldurulmaz bir katkısıdır. Unutulmuş eserleri bulur, yazarlarının o güne kadar hakkında doğru dürüst bilgi olmayan veya yanlış bilgilerle dolu hayatlarını titizlikle araştırır, arşivlere girer, birçok kişinin varlığından dahi haberdar olmadığı biyografi kitaplarını karıştırır ve muhakkak daha önceden gün yüzüne çıkmamış bilgilerle yeniden inşa eder.

Onun yazarlık hayatında tespit kadar tenkit de önemli bir yer tutar. Emeğe saygının hiçe sayıldığı ahlaksızlık alanında hayat bulan intihalin peşindedir ve bulunduğu acımasızca yargılamaya girişir. İntihali tasnif eder ve intihali kendi kendinden intihale kadar vardırır. Onun için tenkitler kitabına girenler “Tarihin Kara Kitabı”nı oluştururlar.²⁰ Hatalar ve ciddiyetsizlikler de onun eleştiri oklarından kurtulamamıştır. Araştırmacılar bir tarihi aktörü bütün varlığıyla tarih sahnesinde canlandıramazken yargılama konusunda pozitif hukukun vazettiği kanun metninin soğukluğu dışında bilgelik tanımayan hâkim tavrındadırlar. Çoğu zaman yargıladıkları şahıs birçok farklı karakterin kimliğinin eklenmesiyle oluşabilecek yanlışlarla tanınmıştır. Tarih çalışması kronolojiyle kendisine varoluş alanı bulurken kimliğin veya tarihi vakanın yeniden inşasındaki kronolojik hatalar görmemezlikten gelinemez. Araştırmanın konusu olan şahsiyetin bize ulaşması çoğu zaman eseriyle olur, eserini görmemezlikten gelmek ve görmek için çaba sarf etmemek Birinci'nin affedeceği türden bir davranış değildir.

Kitap ve etrafında gelişen kurumların civarında rastlayabileceğiniz görüntüsü onun gündelik hayatında karşılaşılan rutinler olarak tarihçi kimliğiyle yaptığı araştırma türleriyle uyum içindedir. Bibliyografyasını ve sağlam biyografilerini oluşturamamış bir ülkede akademik referanslı dersleri, konferansları, bildirilerinin hedefi bibliyografya ve biyografinin karanlığını aydınlatmak için yaptığı yolculukta gizlidir. Klasik tarihçiliğin ötesinde durduğu yerin sınırları geniş bir alana yayılır. Yakınçağ başlarından bugüne gelen bir kronolojik çizgide araştırmalarını sürdüren Birinci YÖK'ün tanımlarıyla ifade edecek olursak yakınçağ, Cumhuriyet tarihi ve inkılâp tarihi alanlarının konusu olabilecek araştırmaların içindedir. Araştırma alanında kronolojik zamanla YÖK'ün sığ ayrımlarını içeren akademik sularından sıyrılmıştır. Araştırma nesnesi ağırlıklı olarak insandır ki bunların büyük çoğunluğu yakınçağda doğmuş Cumhuriyet döneminde ölmüştür. Tabii olarak suni sınırların içerisine sığmayacaklardır. Farklı bir tarihçilik türünün kendine özgü pratiklerini gösteren metinleriyle Ali Birinci ve tarihçiliğini anlama ve açıklama çabası bizi meşahir-i meçhûlenin izine götürdüğünde meçhullük hali artık onun kalemiyle ortadan kalkmıştır.

Birinci'nin bu dünyada eser vermişler üzerinden giden secici tavrı bize Reşat Ekrem'in “biz de var idik bu âlemde” diyebilme imkânına sahip olmayanları seçmesini hatırlatıyor. Koçu, yüzyıllardır yeterince şöhret bulamamış veya negatif söylemlerle anılan tarih sahnesinde

²⁰ Bkz. *Tarihin Kara Kitabı*, Hitabevi Yayınları, Ankara 2014.

yer bulamayanların peşindeydi. Sadece büyük aktörlerin değil sıradan insanların hayatını yazdı. Modern tarih yazımının geç dönem açılımını Koçu erken dönemlerde kendi üslubunca keşfetmişti. Özellikle *İstanbul Ansiklopedisi*'nde sokakların kimsenin bilmediği her türden kahramanının bilgisini toplamaya çalışmıştır. Koçu böylece sıradan insanları meçhulden meşhura döndürmeyi istemiştir. Ali Birinci ise bu dünyaya bir şekliyle eser bırakmış fakat kıymeti bilinmemiş, unutulmuş veya bilinçli olarak hatırlanmamış kişileri merak eder. Onun merak ettikleri yeterince şöhret olmayınca kimsenin merak etmediklerindedir. Etseler de bu merakı giderecek çabanın gösterildiğine dair ciddiye alınacak bir kayıt yoktur. Ayrıca ellerinde araçlar yeterli bir donanıma işaret etmez. Kim kimdir sorusunun cevabını saklayan kayıtlar öncelikle mezarlıklarda, mezarların keşfinde bulunabilir. Bir dürbün, bir mercek, bir akıl defteri, bir isim ve bir hikâyenin etrafında aramaya başlanır. Gazetelerin soğuk iç sayfalarında ölüm ilanlarının saklı olduğu köşelerinde mezar taşlarına benzeyen çerçeveler içindeki ölüm ilanından bulunulan hayat, ölümün nedenini araştıran bir dedektif hikâyesini oluşturmak için değildir. Ölümünden hayata giden yol izlenir, ölüm “ayrılığın sevdaya dâhil olması” kadar hayata dairedir Birinci'nin dünyasında.

Onun araştırmalarında dikkat çeken tarihçilik yöntemi bir yönüyle geleneğe bir yönüyle modern tarih yazımına uzanır. Gelenekle buluşması yazılarının teracim-i ahval, tezkire gibi türlerle birlikte Sicil-i ahval ve Sicil-i Osmanî kayıtları ve *Osmanlı Müellifleri*, *Son Sadrazamlar* gibi külliyatlı biyografi kaynaklarıyla benzerliğinde aranabilir. Modern tarih yazımında durduğu yer ise Ranke'ci metodu göstermektedir. Yazdığı konunun sınırları belgelerin doğrudan anlamıyla belirlenir. O belge niteliğindeki ayrıntıların hiçbirisini kaçırmasa da, yorumları belgelerin tefsire gerek duyulmayan anlamıyla bütünleşir. Onun kurgusunda özellikle kısa biyografilerinde ele aldığı kişiler sanki eserlerini yazmak için doğmuş gibidirler. Kurgunun akıcılığı okura esere doğru giden bir yol açar. Birinci'nin keşif heyecanı metne bir şekilde yansır. Merak ettiği kişiler daha önce de belirtildiği gibi genellikle merak ettiği ve kıymetinin bilinmediğini düşündüğü kitapların yazarlarıdır. O kitapların bilinçsizce dolaşım halinde olduğu bir dünyanın içinde bilinçli dolaşır. Kitapların sığınağı raflardır. Raflar kimi zaman bir kütüphane kimi zaman bir kitapçının tezgâhı veya kitapseverin rafı olur. En rahat nefes aldığı yer kitap dolu rafların dizili olduğu alanlardır. Ali Birinci'nin merakı bazen sevdiği bir türkünün, şarkının yazarının bilinmeyen hayatına odaklanmıştır. Mesela “Sinemde tutuşmuş yanmış bir ocağ olaydım” mısrasıyla başlayan Elazığ türküsü ona Şair Hacı Hayri'nin hayatını yazarak ödeyeceği bir sevda ve vefa borcunu hatırlatır.²¹

Sonuç olarak Birinci'ye dair özellikle onun yazıları, kitapları, röportajları ve hakkında yazılanlar üzerinden yapılması gereken analize burada dolaylı olarak müracaat edilmiştir. Yazdığı konular ve kişilerle kendi biyografisi mümkün olduğu kadar örtüştürülmeye çalışılmıştır. O herkesin bildiğinden çok kimsenin bilmediği veya az bildiği konuları seçerken bir keşif heyecanı ile hareket etmiştir. Aşağıda vereceğimiz bibliyografyası gerçekte olup biteni söylemektedir.

²¹ “Harputlu Hacı Hayri Bey” *Dergâh*, Sayı 48(Şubat, 1994), s. 19- 20

Ali Birinci Bibliyografyası

Kitapları ve Makaleleri

I-Kitapları:

- 1- *Hürriyet ve İtilaf Fırkası*, İstanbul, 1990, 300 s. Dergâh Yayınları.
- 2- *Matbuat Âleminde Birkaç Adım*, İstanbul 1992, 68 s. Emek Matbaacılık (Diğer kitapların metinlerine ilâve edildi).
- 3- *Müverrih-i Mâderzâdın Fülânnâmesi*, İstanbul 1994, 87 s. Emek Matbaacılık (Diğer kitapların metinlerine ilâve edildi).
- 2- *Tarihin Gölgesinde*, İstanbul, 2001, 456 s. Dergâh yayınları.
- 3- *Tarih Yolunda*, İstanbul, 2001, 328 s. Dergâh yayınları
- 4- *Tarih Uğrunda*, İstanbul, 2001, 270 s. Dergâh yayınları
- 5- *Tarihin Alacakaranlığında*, İstanbul, 2010, 733 s. Dergâh Yayınları
- 6- *Ser-kurena Osman Bey ve Matbaa-i Osmaniye*, İstanbul, 2011, 148 s. *Müteferrika*'dan (Sayı. 39, 2011) ayrışması
- 7- *Tarihin Hududunda*, İstanbul, 2012, 302 s. Dergâh Yayınları.
- 8- *Tarihin Kara Kitabı*, Ankara, 2014, XII+381 s. Hitabevi Yayınları
- 9- *Tarih Yolunda Tanıdıklarım*, Ankara, 2016, 488 s. Hitabevi
- 10- *Tarih Yolunda Emeklerim* (Hazırlanıyor).
- 11- *Nurettin Topçu ile Karşılaşmak* (Hazırlanıyor).

II-Baskıya Hazırladığı Kitaplar:

- 1- Abdülmecid Fehmi (Derin), *Manastır'ın Unutulmaz Günleri* (Haz. Ayşe Şen-Ali Birinci), İzmir, 1993 , 44 s.
- 2 Selim Nüzhet Gerçek (Haz. Ali Birinci- İsmail Kara) *İstanbul'dan Ben de Geçtim*, İstanbul 1997 296 s. Kitapevi
- 3- *Mahalle Mektebi Hatıraları* (Haz. İsmail Kara-Ali Birinci) İstanbul, 1997 194 s. Kitapevi. İkinci baskı :İstanbul, 2005 ,467 s. Dergâh Yayınları; III. Baskı. 2012, 467 s.
- 4- "Kamil Kepecioğlu" *Tarih Lûgatı*,(Haz.Ali Birinci) Ankara, 1999 365 s. 21.Yüzyıl Yayınları s. IV-X
- 5- "Mehmet Behçet Yazar" *Edebiyatçılar Âlemi*(Haz.Ali Birinci) Ankara 1999, 344 s. 21. Yüzyıl Yayınları.
- 6- Süleyman Necati Güneri (Haz. Ali Birinci),*Hatıra Defteri*, (İstanbul, 1999) 118s.Dergâh Yayınları
- 7- Mahmut Nedim Bey, *Arabistan'da Bir Ömür* (Ali Birinci), İstanbul, 2001 228 s. İsis yayınları.
- 10- Kamil Su, *Karaosmanoğlu Halit Paşa* (Haz:Ali Birinci), Manisa, 2002 96 s. Celal Bayar Üniversitesi Yayını
- 11- Selim Nüzhet Gerçek, *Türk Matbuatı*, Ankara, 2002, 176 s. Gezgin Kitapevi
- 12-Ahmet Kemal Üçok,*Görüp İştiklerim* (Haz.Ali Birinci), Ankara,2002 591 s. Okuyan Adam Yayınları
- 13-Ahmet Kemal Üçok,*Çankırı Coğrafyası* (Haz.Ali Birinci), Ankara ,2002 205 s. Okuyan Adam Yayınları

- 14-Hasan Üçok, *Çankırı Tarih ve Halkiyatı* (Haz. Ali Birinci), Ankara, 2002 435 s. Okuyan Adam Yayınları
- 15-Tahsin Nahit Uygur, *Çankırı Halk Edebiyatı* (Haz. Ali Birinci), Ankara, 2002 248 s. Okuyan Adam Yayınları
- 16-Zeki Mesud Alsan, *Mustafa'nın Romanı-Memleket Çocuğu* (Haz. Ali Birinci), Ankara, 2002 239 s. Vadi Yayınları
- 17-*Osman Turan* (Haz. Ali Birinci), Ankara, 2003, 252 s. Alternatif Yayınları
- 18-Turhan Yörükân-Ayda Yörükân, *Üniversitede İlim ve Ahlak* (Haz. Ali Birinci), Ankara, 2003 256 s. Vadi Yayınları
- 19- Zeki Mesud Alsan, *Mustafa'nın Romanı- Hürriyet Pervanesi* (Haz. Ali Birinci), Ankara, 2006, 280 s. Vadi Yayınları
- 20-Mehmet Selâhattin, *Bildiklerim* (Cüneyd Okay ile), Ankara, 2006, 196 s. Vadi Yayınları
- 21- M.Şerif Korkut, *Hayattan Çizgiler-Tanıdıklarım* (Haz. Ali Birinci), İstanbul, 2006, 112 s. Ötüken Yayınları
- 22- Refik Halid Karay, *Ankara*, İstanbul, 2009, 158 s. İnkılâp Kitabevi
- 23- Behiç Erkin, *Hatırat 1876-1958*, Ankara, 2010, 640 s. Türk Tarih Kurumu Yayınları
- 24-11- *İzzet Ziya* (Derleyen: Bahriye Çeri ile), İstanbul, 2014, 215 s. Kapı Yayınları
- 25- Salih Münir Paşa (Çorlu), *Geçmiş Zamanlar* (Selma Günaydın ile), Ankara, 2015, 802 s. Türk Tarih Kurumu Yayınları.

III- Ansiklopedi Maddeleri:

I-Türkiye Diyanet Vakfı *İslâm Ansiklopedisi*:

- 1-GERÇEK, Selim Nüzhet**
yıl: 1996, cilt: 14, sayfa: 25-27
- 2-HALİM SABİT ŞİBAY**
yıl: 1997, cilt: 15, sayfa: 336-337
- 3-HOCA RÂSİM EFENDİ**
yıl: 1998, cilt: 18, sayfa: 194-196
- 4-HÜRRİYET ve İTİLÂF FIRKASI**
yıl: 1998, cilt: 18, sayfa: 507-511
- 5-İLMÎ BEY, Fânîzâde**
yıl: 2000, cilt: 22, sayfa: 138-139
- 6-İSKİT, Server Rifat**
yıl: 2000, cilt: 22, sayfa: 584-585
- 7-İZMİRLİ, İsmail Hakkı**
yıl: 2001, cilt: 23, sayfa: 530-533
- 8-KEPECİOĞLU, Kâmil**
yıl: 2002, cilt: 25, sayfa: 263-264
- 9-KURAN, Ahmet Bedevi**
yıl: 2002, cilt: 26, sayfa: 422-423

10-LUTFİ FİKRİ

yıl: 2003, cilt: 27, sayfa: 233-234

11-MEHMED GALİB BEY

yıl: 2003, cilt: 28, sayfa: 486-488

12-NÂCİM EFENDİ

yıl: 2006, cilt: 32, sayfa: 274

13-PAKALIN, Mehmet Zeki

yıl: 2007, cilt: 34, sayfa: 145

14-RIZA NUR

yıl: 2008, cilt: 35, sayfa: 65-66

15-ŞERİF PAŞA, Mehmed

yıl: 2010, cilt: 39, sayfa: 1-2

II- Yapıtları ve Yaşamlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi (İstanbul, 1999 Yapı Kredi Yayınları)

1. Abdullah Paşa (Kölemen), I 19- 20
2. Ahmed Cevdet Efendi(Bergamalı), I, 113- 114
3. Ali Emiri Efendi, I, 209- 210
4. Ali Haydar Midhat, I, 212- 214
5. Ali Rıza Bey (Balıkhane Nazırı), I, 233- 234
6. Ali Şefkati, I, 237- 238
7. Arda, Hacı Adil, I, 244- 246
8. Bilgili, Ali İlmî Fânî, I, 324
9. Fahreddin Reşad (Rumbeyoğlu), I, 432
10. Halil Rıfat Paşa, I, 520- 521
11. İsmail Galib, I, 669- 670
12. Lütfi Fikri, II, 50- 51
13. Mehmed Ali Fethi (Ruşçuklu), II. 104- 105
14. Mehmed Kadri Nasih(Hoca), II, 144- 146
15. Mehmed Rauf (Leskovikli), II, 198- 199
16. Münir Paşa, II, 330- 332
17. Nur, Rıza, II, 372- 373
18. Refik Nevzad, II, 455- 456
19. Rey, Ahmet Reşit, II, 458- 459
20. Rıfat Bey(Mevlânzade), II, 461- 463
21. Şerif Paşa, II, 586- 588
22. Şibay, Halim Sabit, II, 592

23. Tek, Ahmet Ferit, II, 613- 614
 24. Yeğena, Ali Münif, II, 673- 674

IV- Şiirleri ve Makaleleri:

1968

- 1- “ Özlem”(şiir), *Millî Düşünce*, Sayı. (Ocak 1968), s.15; Sonbahar adıyla tekrar basıldı (*Fikir ve Sanatta Hareket*, Sayı. 47, Kasım, 1969, s. 25).
 2- “ Sevgiliye”(şiir), *Fikir ve Sanatta Hareket*, Sayı. 36 (Aralık 1968), s. 25

1969

- 1- “ Gecede” (şiir), *Fikir ve Sanatta Hareket*, Sayı. 40(Nisan 1969), s. 22

1970

- 1- “ Bir Dosta Mektuplar (deneme, Ali Nurettin imzasıyla), *Fikir ve Sanatta Hareket*, Sayı. 53 (Mayıs 1970), s. 17; Sayı. 55(Temmuz 1970), s. 9; Sayı. 56 (Ağustos 1970), s. 8

1971

- 1- “Türkiye Tarihinde ilk Halk Hareketleri “,*Fikir ve San’atta Hareket*, Sayı.71(Kasım 1971),s.8- 10

1982

- 1- “Türk Tarımına Hizmet Eden A. Faik Kurdoğlu”, *Karınca*, Sayı. 545, (Mayıs 1982), s. 29- 30

1983

1. "1. Meşrutiyet Meclis-i Mebusanında Hükümete Yöneltilen Tenkitler", *Sanat Bilim ve Kültürde Orkun*, Sayı.8 (Şubat 1983) s.22- 25

1984

1. "Halil Rifat Paşa'nın Tenbihnameleri", *C.Ü.Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı.3 (Sivas, 1984)s. 13- 24
 2. "Elazığ'da Bir Kollokyum" *Hakikat* ,Gazete, Sivas, 4- 11- 18 Haziran 1984

1986

1. "Halil Rifat Paşa'nın Hayatı, Eserleri, Şahsiyeti" (Ahmet Turan Alkan'la), *C.Ü.Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı.7 (Kasım, 1986)s. 97- 118

1987

1. Tokat Tarihçisi Halis Turgut Cinlioğlu (1901- 31 Mayıs 1982) *Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu*, 2- 6 Temmuz 1986 (Ankara, 1987), s.483- 486
 2. "Abdullah Cevdet", *Tarih ve Toplum*, Sayı.40 (Nisan 1987)s. 58- 63
 3. "Hürriyet ve İtilâf Fırkası" *Tarih ve Toplum*, Sayı.41(Mayıs 1987)s.17- 24
 4. "Şükrü Hanioglu'nun Bir Siyasal Düşünür Olarak Abdullah Cevdet Kitabıyla İlgili Tartışmaya son cevabı" *Tarih ve Toplum*, Sayı.47 (Kasım 1987)s.61- 64

1988

5. "İttihat ve Terakki Cemiyeti kuruluşu ve ilk Nizamnamesi" *Tarih ve Toplum*, Sayı.52 (Nisan 1988)s.17-23
6. "İttihat ve Terakki'nin İlk Risalesi: Vatan tehlikede" *Tarih ve Toplum*, Sayı.54 (Haziran 1988)s.9- 14
7. "Bir Köy Adlı Risale" *Tarih ve Toplum*, Sayı.57 (Eylül 1988)s.58- 59
8. "Jön Türklüğün Tarihine Dair Dikkate Değer Bir Kitap Hakkında" *Türk Dünyası Araştırmaları*, Sayı.56 (Ekim 1988)s. 160- 171
9. Orhan Koloğlu'nun II. Abdülhamid Hakkındaki Kitabı Münasebetiyle", *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, Sayı.14(Şubat 1988)s.42- 46

1989

- 10."Trabzon'da Matbuat ve Neşriyat Hayatı, *Trabzon Kültür Sanat Yıllığı* (88-89)İstanbul, 1989,s.173- 188
- 11."Çalışkan Kardeşler Cemiyeti", *Tarih ve Toplum*, Sayı.64 (Nisan 1989)s.12- 14
- 12."Osmanlı İktisat Düşüncesinin Çağdaşlaşması Münasebetiyle: Hayreddinler Hakkında" *Tarih ve Toplum*, Sayı.64(Haziran 1989)s.64- 65
- 13."II. Meşrutiyette Resim Yasakları" *Tarih ve Toplum*, Sayı.67(Temmuz 1989)s.24- 27
- 14."Rıza Tevfik'in Bir Konferansı", *Tarih ve Toplum*, Sayı.69(Eylül 1989)s.33- 35
- 15."Mustafa Suphi Hakkında Belgeler", *Tarih ve Toplum*, Sayı.70 (Kasım 1989)s.36- 38
- 16."Bir Şahsiyet Abidesi Olarak Mehmet Akif Ersoy", *Milli Eğitim*, Sayı.83(Mart 1989)s.27- 28

1990

- 17."Tarih Kaynakların Neşrine dair Örnekler ve Düşünceler" *Tarih Metodoloji ve Türk Tarihinin Meseleleri Kollokyumu*, Elazığ, 1990, s.263- 271 (Ayrı basım)
- 18."Sadık Vicdanî" (İsmail Kara ile) *Tarih ve Toplum*, Sayı.78(Haziran 1990)s.35- 38
- 19."Bulgaristan'da 120 Yıllık Türk Gazeteciliği Böyle midir?" *Tarih ve Toplum*, Sayı,85(Ocak 1990)s.35- 38

1991

- 20."Bir Serencam-ı Harb'in Talihsiz Serencamı" *Tarih ve Toplum*, Sayı.86 (Şubat 1991)s.57- 59
- 21."Bir Jöntürk'ün Sergüzeşti: Lütfi Fikri Bey'in Günlüğü" *Dergâh*, Sayı.18(Ağustos 1991)s. 16- 20
- 22."Türkiye'de Mektep tarihçiliği ve Mirat-ı Mekteb-i Tıbbiye'nin Yeni Neşri" *Dergâh*, Sayı.20(Ekim 1991)s.21-22
- 23."Ali Ekrem Bolayır'ın Hatıraları" *Dergâh*, Sayı, 21 (Kasım 1991)s.18

1992

- 24."Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyetinin II. Meşrutiyet Sonrasındaki İlk Nizamnamesi", *Tarık Zafer Tunaya'ya Armağan*, İstanbul, 1992, s.409- 437

25. "Leskovikli Mehmed Rauf ve Eseri: İttihat ve Terakki Cemiyeti Ne idi?" *Tarih ve Toplum*, Sayı.100(Nisan 1992)s.57- 60
26. "Müverrih-i mâder-zâdın Fülânnamesi"1(Mayıs 1992), s.3-4; II. Kısım.Sayı.2(Haziran 1992)s. 17-19; III. Kısım. Sayı. 3(Temmuz 1992), s. 11-13; IV. Kısım. Sayı. 4 (Ağustos-Eylül 1992), s. 16-19; V. Kısım. Sayı. 5 (Ekim 1992), s. 16-19; VI. Kısım. Sayı. 6(Kasım 1992), s. 9-11; VII. Kısım. Sayı. 7(Aralık 1992), s. 12-15
27. "Şerif Paşa'nın Rüyası", *Dergâh*, Sayı.28(Haziran 1992)s.18
28. "Volkan'ın Yeniden Neşrinin Düşündürdükleri" *Dergâh*, Sayı.29(Temmuz 1992)s.22
29. "Ali Kemali Aksüt'ün Filat Hatıraları", *OTAM Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkez Dergisi*, Sayı.4(1992)s.437- 466

1993

- 1."Hukukçular için kanunları bilmemek mâzeret teşkil eder mi?", *Polemik*, Sayı. 8 Ocak-Şubat 1993), s. 7-8. Aynı sayıdaki "Mustafa Fehmi Nuza'nın evrâk-ı metrûkesi-I" tarafımızdan neşredildi (s. 26-34). Sayı. 9(Mart-Nisan 1993), s. 39-42
- 2." Müdafaa niyetine tecavüz; cevap yerine hezeyan," *Polemik*, Sayı. 9(Mart-Nisan 1993), s. 10-13
- 3 "Kelâmî Dergâhından Hatıralar Hakkında Birkaç Kelam" *Dergâh*, Sayı40(Haziran, 1993)s.22
4. "Matbuat Hatıralarımın Karartılan Tarihi" *Tarih ve Toplum*, Sayı1118(Ekim 1993)s.61-64

1994

- 30."Kitabistan Mülkünün Sultanı: Ali Emiri Efendi" *Dergâh*, Sayı. 47(Ocak 1994)s.20
- 31."Harputlu Hacı Hayri Bey" *Dergâh*, Sayı 48(Şubat, 1994)s. 19- 20
- 32."Bay Alpay Kabacalı'nın Cevap Niyetine Karaladığı Satırlarına Zoraki Bir Cevabımız" *Polemik*, Sayı.12 (Mart-Nisan 1994)s.69- 72
- 33."Usulden ve Hasbilikten Nasipsiz Bir tenkide Zoraki Cevabımız" *Polemik*, Sayı.12(Mart-Nisan 1994)s.72- 76
- 34."Tarih Usûlü Bakımından Küçük Ağa" *Türk Yurdu*, Sayı.80(Nisan 1994)s.51- 52
- 35."Direktör Ali Bey" *Dergâh*, Sayı.50(Nisan, 1994)s.18- 19

1995

- 36."Hassas Bir Mevzuda, Hassasiyetten Uzak Bir Kitap: Başlangıçtan Günümüz Türkiye'de Basın Sansürü" *Kebikeç*, Sayı.1(1995)s.91- 96
- 37."Kitapçılık tarihimizden bir isim: Kaspar Efendi" *Kebikeç*, sayı.1(1995)s.27- 34
- 38."Tahsin Nahit Uygur (1899- 1992) ve Kastamonu Matbuatı", *Müteferrika*, Sayı.7 (Güz, 1995)s. 15- 20
- 39."Meşrutiyet Matbuatı" Haz. Ali Birinci, *Kebikeç*, Sayı.2(1995)s.143- 147; Sayı.3(1996)s. 71- 76; Sayı.4(1996)s.39- 42; Sayı 5(1997)s.61-67; Sayı.6(1998)s.87-89

- 40."Türk Siyasi Düşüncesinde İngilizperestlik", *Yeni Türkiye*, Sayı.3 (Mart-Nisan 1995)s. 558- 564
- 41."Mecelle Cemiyeti azasından Bağdat'lı Mehmed Emin Efendi", *Dergâh*, Sayı.64(Haziran 1995)s.16
- 42."Habil Adem Pelister Hakkında", *Toplumsal Tarih*, Sayı.19(Temmuz 1995)s.54- 56

1996

- 43."Server İskit" *Kebikeç*, Sayı. 3(1996)s. 57- 66
- 44."Halim Sabit Şibay" *Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Kuruluş ve Gelişmesine Hizmeti Geçen Türk Dünyası Aydınları Sempozyumu Bildirileri: (23- 26 Mayıs 1996) Kayseri, 1996, s.135- 145*
- 45."Abdurrahman Nâcim"; *Müteferrika*, Sayı.8- 9(Bahar, Yaz 1996)s. 109- 116
- 46."Burdur Muharriri Dr.M. Şerif Korkut" *Türk Yurdu*, Sayı. 106(Haziran 1996)s. 70- 71
- 47."Türkçe'yi Sevmek İsteyenler için Bir Rehber" *Türk Yurdu*, Sayı.106(Temmuz 1996)s.14- 16
- 48." Ahiretten bir mektup: BenTürküm Cancağızım"(Ömer Seyfettin müstearıyla), *Türk Yurdu*, Sayı. 108 (Ağustos 1996), s. 18
- 49."Kemahlı Şeyh İbrahim Hakkı'nın Serencamı" *Türk Yurdu*, Sayı.110(Ekim 1996)s.3- 7
- 50."Birgivi Risalesi: İlk Din Kitap Niçin ve Nasıl Basıldı?" *Türk Yurdu*, Sayı.112(Aralık 1996)s.13- 14
- 51."Selim Nüzhet Gerçek", TDV *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1996 c.14 s. 25- 27

1997

- 52."Jön Türklük Aleminden Biri İsim: İsmail Kemal Nam'ı Diğer Kemal Mithat" *Türk Yurdu*, Sayı.113 (Ocak 1997) s.14- 15
- 53."Ali Münif Bey'in Hatıraları ve Tarihte Usulsüzlük" *Türk Yurdu*, Sayı.114(Şubat 1997)s.19- 20
- 54."İstanbul Muharriri Balıkhane Nâzırı Ali Rıza Bey" *İstanbul Araştırmaları*, Sayı.1(Bahar, 1997)s.87- 94
- 55."Seyyid Abdülaziz ve Eseri" *Türk Yurdu*, Sayı.115(Mart 1997)s.24- 26
- 56."Hariciye ile Mülkiye Arasında Mehmed Galib Bey" *İstanbul Araştırmaları*, Sayı.2(Yaz, 1997)s. 73- 89
- 57.Mehmet Bahaeddin Bey(B.Toven), *Müteferrika*, Sayı 11- 12 (Yaz, Güz 1997)s. 3-18
- 58."Siyaset Meydanında Bir Dersiam: Hoca Ahmet Rasim Avni Efendi'nin Serencamı" *İstanbul Araştırmaları*, Sayı.3(Güz, 1997)s.163- 183
- 59."Fanizade Ali İlmi Bey" *İlmi Araştırmalar*, Sayı.5(İstanbul, 1997)s.75- 80(Ayrı basım)
- 60."Tebliğ'in Müzarekesi" *İslam ve Modernleşme* (İstanbul, 1997)s.315- 319
- 61."Müzakere" (Cevdet Paşa Hakkında) *Ahmet Cevdet Paşa*, (Ankara 1997)s.58- 60
- 62."Halim Sâbit Şibay", TDV *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1997 c. 15 s. 336- 337
- 63."Şarki Türkistan Tarihinde Mehmet Emin Buğra", *Yeni Türkiye*, Sayı.16(Temmuz-Ağustos 1997)s.1423- 1426
- 64."Cumhuriyet'in İlk Şairi: Tarsusizade Münif'in Serencamı" *Yeni Türkiye*, Sayı.17(Eylül-Ekim 1997)s.679- 685

1998

- 65."Garplılaşmanın İfrat Ucundaki Bir Adam: Ahmet Muhtar (Kevakibi)Bey" *Türk Yurdu*, Sayı, Sayı. 127-128 (Mart-Nisan 1998)s.27-33
- 66."Hatırat Türündeki Kaynakların Tarihi Araştırmalardaki Yeri ve Değeri" *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Sayı.41 (Temmuz 1998)s.611- 620
- 67."Bâbîâlf'nin Tarih Mecmuaları(1943- 1965)" *Türk Yurdu*, Sayı.132 (Ağustos 1998)s.29- 38
- 68.Mehmed Suad Nam-ı Diğer Ali Suad'ın Hikayesi" *İstanbul Araştırmaları Sayı*, 4(Kış,1998)s.159- 180(Ayrı Basım)
- 69."Edirne Hacı İzzet Efendi: Çay Tiryakilerinin Piri", *Edirne: Serhattaki Paytaht*, İstanbul, 1998s.629-632
- 70."Siyasileşmenin İlk Devresi"(24 Temmuz 1908- 11 Haziran1913) *Yeni Türkiye*, Sayı 23- 24(Eylül-Aralık 1998) 229- 239
- 71."Ali Suat'ın *Seyahatlerim* , İsimli Kitabı", *Türklük Bilgisi*, Sayı.1(Nisan,1998)s.7
- 72."Kaşif Dehri'yi Keşfeden Var mı?" *Türklük Bilgisi*, Sayı.1(Nisan 1998)s.46
- 73."Semih Mümtaz'ın İki Kitabı" *Türklük Bilgisi*, Sayı.2(Mayıs, 1998) s.7
- 74."Kahire'de İstanbul Kahvesi Nerededir?" *Türklük Bilgisi*, Sayı.2(Mayıs, 1998)s.43 (Ali Tekinci müstearı ile)
- 75."Çankırı Halkıyatı" *Türklük Bilgisi*, Sayı.3(Haziran, 1998)s.7
- 76."Nevsal-i Milli'de Bir Bilmecce" *Türklük Bilgisi*, Sayı.3(Haziran 1998)s.45(Ali Tekinci müstearı ile)
- 77."Minel Bab İlel Mihrab" *Türklük Bilgisi*, Sayı.4(Temmuz 1998)s.9
- 78."Yakın Tarihimizde Kâzımlar Meselesi" *Türklük Bilgisi*, Sayı.4(Temmuz 1998)s.45(Ali Tekinci Müstearı ile)
- 79."Hoca Rasim Efendi", TDV *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1998 c. 18, s.507- 511

1999

- 80." Türk Ocağı Tarihinden Simalar: Prof. Dr. Nüzhet Şakir Dirisu", *Türk Yurdu*, Sayı. 137 (Ocak 1999), s. 43- 44
- 81."Türk Emniyet Teşkilatındaki İlkler" *Polis Bilimleri Dergisi* Sayı.3 (Nisan 1999)s.9- 16
- 82."Dr.Fuat Sabit" *Türk Yurdu*, Sayı.139- 141(Mart-Mayıs 1999)s.45- 58
- 83."Hüsnü Hamit Bey" *Türk Yurdu*, Sayı.142.(Haziran 1999)s.13- 17
- 84."Mustafa Zühtü İnhan" *Türk Yurdu*, Sayı.143.(Temmuz 1999)s.8- 10
- 85."Koca Sekbanbaşı Risalesinin Müellifi Tokatlı Mustafa Ağa (1131- 1219)" *Prof Dr. İsmail Aka Armağanı* İzmir, 1999s.105- 120
- 86."Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyetinin Kuruluş ve İlk Nizamnamesi", *Osmanlı*, (Ankara, 1999)C.2s.401- 409
- 87."Şeyhü-l-Mebusin Ali Naki Efendi", *Trabzon Tarihi Sempozyumu*" (Trabzon, 1999)s.423- 427
- 88."Osmanlı Devletinde Firarilerin Muhakemesi" *Türk Yurdu*, s.148- 149 (Aralık 1999- Ocak 2000) s.335- 339 89
- 89."Ahmet Akgündüz ve Tarih İlminde Ahlak Meselesi", *Türk Yurdu*Sayı.148- 149(Aralık 1999-Ocak 2000), , s.24- 26,
- 90."Meçhul Bir Karikatür Üstadımız; Yusuf Franko Paşa", *Osmanlı Basın Yaşamı Sempozyumu*, Ankara, 1999, s. 169- 174
- 91."Cehalete Methiye", *Türk Yurdu*, Sayı. 144, (Ağustos 1999), s. 7- 11

92. "The Foundation of the Union ad Progres and its First Regulation (1895)", *The Great Offoman-Turkish Civilisation*, Ankara 1999, vol. I, p. 675- 681

2000

1. "Server Rifat İskit", TDV *İslam Ansiklopedisi*, 2000, c. 22, s. 584- 585
2. "Kadı el-Hacc Mehmed Hurşit Efendi Kimdir" *Dergâh*, Sayı 124, (Haziran 2000) s. 16- 17
3. "Roman mı, Hatırat mı?", *Türk Yurdu*, Sayı 153- 154, (Mayıs-Haziran 2000), s. 88- 91
4. "Erbilli Haşim Nahid'in Hikâyesi", *Türk Yurdu*, Sayı 156 (Ağustos 2000), s. 5- 9
5. "Hasan Duman'ın Osmanlı-Türk Süreli Yayınları ve Gazeteleri(1828- 1928) İsimli Kitabının Neşri Hakkında", *Türk Yurdu*, Sayı 157, (Eylül 2000) s. 61
6. "Ahmet Akgündüz ve Tarih İlminde Ahlak Meselesi", *Türk Yurdu*, Sayı 148- 149, (Aralık 1999-Ocak 2000), s. 24- 26
7. "Osmanlı Devletinde Firarilerinin Muhakemesi", *Türk Yurdu*, Sayı 148- 149 (Aralık 1999-Ocak 2000), s. 340- 346
8. "Yusuf Franko-Mechûl Bir Karikatür Üstadımız", *Gül Diken*, Sayı 22, (Güz 2000), s. 22- 36

2001

1. "İsmail Hakkı İzmirli", TDV *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2001, c. 23, s. 530- 533
2. "İsmail Hakkı İzmirli", *Pax Ottomana-Nejat Göyünç Armağanı*, Ankara - Haarlem 2001, s. 687- 733
3. "İspartalı Hakkı Bey", *Türk Yurdu*, Sayı 162- 163 (Şubat-Mart 2001), s. 72- 78
4. "Ahmet Haşim'i Artık Tanıyoruz", *Türk Yurdu*, Sayı 162- 163 (Şubat-Mart 2001), s. 471- 472
5. "İzmir Fikir ve Sanat Adamları (1850- 1950) Hakkında", *Türk Yurdu*, Sayı 162- 163 (Şubat-Mart 2001), s. 402- 403; Sayı 164 (Nisan 2001), s. 55- 56; Sayı 166, (Haziran 2001), s.51- 53; Sayı 167 (Temmuz 2001), s. 36- 39
6. "Rumelihisarı'nda Bir Bektaşî Şeyh Ailesi", *Dergâh*, Sayı 134 (Nisan 2001), s. 9- 11; aynı yazı: Mahmud Cevad, Maarif-i Umumiye Nezareti-Tarihçe-i Teşkilât ve İcraatı, (Haz. Taceddin KAYAOĞLU), Ankara 2001, s. XXXIX-L
7. "Ebülhindili Cafer Bey", *Teşkilât-ı Mahsusu Günleri*, (Yazan; Hasene ILGAZ-Haz. Ali BİRİNCİ), *Türk Yurdu*, Sayı 165 (Mayıs 2001), s.44- 57; Sayı 166, (Haziran 2001), s. 34- 46
8. "Kabaklı Hocanın Ardından", *Türk Yurdu*, Sayı 165, (Mayıs 2001), s. 41
9. "Biyografi Kitapları Ne İşe Yarar", *Dergâh*, Sayı 137, (Temmuz 2001), s. 12- 13
10. "İbrahim Gökçen-Manisa tarihçisi ve ressamının hayatı ve eserleri", *Manisa Araştırmaları*, C.I(Manisa, 2001), s. 185-200
11. "Cevdet Paşa'nın Hâricî Matbuat Hakkındaki Görüşleri", Prof. Dr. Necmeddin Sefercioğlu Armağanı, Ankara, 2001, s. 53-70

2002

1. "31 Mart Vak'asının Bir Yorumu", *Türkler*, Ankara 2002, c. 13, s. 193- 211; *Genel Türk Tarihi*, Ankara 2002, c. 7, s. 381- 414; İngilizcesi *The Turks*, (Ankara 2002), c. 4'de basıldı.

2. "Ankara'nın Kitabiyat Mecmuaları", *Türk Yurdu*, Sayı 176 (Nisan 2002), s. 111- 114
3. "Tarihçi Osman Turan", *Trabzon ve Çevresi Tarih Dil Edebiyat Sempozyumu Bildiriler Kitabı-Tarih*, Trabzon 2002, s.1- 20
4. "Zeki Mesut Alsan- Hayatı ve Eserleri", *Türk Yurdu*, Sayı. 181 (Eylül 2002) s. 31-40
5. " Ahmet Bedevi Kuran- Jön Türklüğün Tarihçisi", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*", Sayı:12 (Konya, 2002), s. 1- 37
6. "Kamil Su-Manisa tarihine emek veren bir tarihçinin hayat hikâyesi", *Manisa Araştırmaları-2* (Manisa, 2002), s. 193-208; Kamil Su, *Karaosmanoğlu Halit Paşa*, (Haz. Ali Birinci), Manisa, 2002, s. 7-23

2005

- 1- "Abdullah Battal- Taymas: Kazanlı Bir Âlimin Hayat Hikâyesi", *Journal of Turkish Studies-Türklük Bilgisi Araştırmaları*, Festschrift in Honor of Orhan Okay, ,2005, Volume.30 -1,pp.171-195 Harvard University
- 2- "Kitap, İlim ve Üniversite Hakkında Düşünceler ve Tespitler",*Türk Yurdu*,Sayı.211(Mart 2005) s.27-30
- 3- "Türk Yurdu'ndan Hatıralar",*Türk Yurdu*,Sayı.213 (Mayıs 2005)s.56
- 4- "Hareket Mecmuası (1939-1982)",*Türk Yurdu*,Sayı.213 (Mayıs 2005)s.84-89
- 5- "İlim hayatında Köylüler ve Köylülük",*Türk Yurdu*,Sayı.217 (Eylül 2005) s.7-12
- 6- "Namık Kemal Külliyyatı Basılıyor",*Türk Yurdu*,Sayı.219 (Kasım 2005) s.64-65
- 7- "Sultan Abdülhamid'in Hâtıra Defteri Meselesi",*Divan-İlmî Araştırmalar*,Sayı.19 (2005-2) s.177-194
- 8- "Canlanamayan Hâtıralar", *Müteferrika*, Sayı. 27(Yaz 2005- 1), s. 73- 88

2006

- 1- "Nurettin Topçu'nun Sohbetlerinden Hatırda Kalanlar",*Hece*, Sayı.109 (Ocak 2006)s.433-445
- 2- "Tarihçilikte Meslek Ahlâkı veya Ahlâksızlığın Tarihçiliği Meselesi",*Muhafazakâr Düşünce*, Sayı.7 (Kış 2006), s.77-108
- 3- "Osmanlı Devletinde Matbuat ve Neşriyat Yasakları Tarihine Methal",*Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, Sayı.7 (2006),s. 291-349
- 4- "Salican Agay bizi terk etti", *Türk Yurdu*, Sayı.223 (Mart 2006) s.67-68
- 5- "Asya-yı Vusta Seyyahı Mehmet Emin Bey",*Türk Yurdu*, Sayı.223 (Mart 2006) s.72-77
- 6- "Dr. Atıf Hüseyin ve Muhtırası",*Tarih Yazıları- Tuncer Baykara'ya Armağan*, İstanbul,2006, s.93-104
- 7- "Mehmet Şerif Paşa-Osmanlılıktan Ayrılıkçılığa Bir Meşrutiyet Jöntürkünün Hikâyesi",*Ercüment Kuran'a Saygı* , Ankara, 2006,s. 59-71
- 8- "Trabzon'un Kültür Tarihinde Bir Aile:Bayraktarzâdeler".Baskıda
- 9- "Bitikçi Ali Rıza Bey", *Müteferrika*, Sayı.29(Yaz 2006-1), s.89-96

- 10- “Ahmet Hamdi Paşa’nın Hayatı ve Eserleri “,Müteferrika, Sayı.29(Yaz 2006- 1), s.193- 209
- 11- “Sayın Sahaf Sami Önal’ın Tenkit Sanatına Katkıları”, Müteferrika, Sayı.29 (Yaz 2006- 1), s.297- 305
- 12- “Dr. M. Nazmi Özalp da bizi terk etti,” Türk Yurdu, Sayı. 230 (Ekim, 2006), s. 76-79
- 13- “Sait Molla’nın Serencamı”, Müteferrika, Sayı.30 (Kış- 2006/2), s. 145- 158
- 14- “I’Experience Said Molla”, International Journal of Turcologia, C.I-I(Bahar 2006) s.7- 16,
- 15- “ Teracim-i ahvâl araştırmalarında arşiv meseleleri”,TTK XIV. Kongresi Bildirileri, C. II, Kısım: II, s. 1551- 1558
- 16- “Bir tarih kaynağı olarak hâtırat türünden eserlere dair meseleler”,TTK XV. Kongresi- baskıda

2007

- 1- “Cemil Şerif Baydur”, *Türk Yurdu*, Sayı:233(Ocak, 2007), s. 57- 61
- 2- “Bolşevik Süleyman’ın Hikâyesi”, *Mete Tunçay’a Armağan*,(Haz. Mehmet Ö. Alkan-Tanıl Bora- Murat Koraltürk),İstanbul, 2007, s. 391- 452
- 3- “ Mustafa Suphi’nin Babası Ali Rıza Bey’in Hikâyesi”, *Mete Tunçay’a Armağan* (Haz. Mehmet Ö. Alkan- Tanıl Bora- Murat Koraltürk),İstanbul, 2007, s. 453- 460
- 4- “Hatıraların bir müdafaası”, *Türkiye Kültür ve Sanat Yıllığı- 2007*, Ankara, 2007, s. 580- 601.
- 5- “Emekli Suvari Albayı Şerif Güralp ve Eserleri”. Basıldı.
- 6- “Halit Cevdet ve Gazetesi”, Osmanlılar Döneminde Sivas Sempozyumu, Sivas, 2007, C.II, s. 411- 421
- 7- “Lügatci Dr. Hüseyin Remzi’nin Serencamı”, *Müteferrika*, Sayı. 31 (Yaz, 2007- 1), s. 55- 70
- 8- “M. Şükrü Hanioglu’na cevap”, *Muhafazakâr Düşünce*, Sayı. 12 (Bahar 2007), s. 209- 214
- 9- “Mehmet Ali Tevfik Yükselen”, *Türk Yurdu*, Sayı. 243 (Kasım 2007), s. 58- 62
- 10- “İktisat tarihi araştırmalarında hâtırat türünden eserler”, *Haydar Kazgan Armağanı*. Basıldı.
- 11- “Refik Halit Karay’ın hayatı ve hâtıraları,” *Müteferrika Dergisi*, Sayı. 32 (Kış 2007- 2), s. 43- 77

2008

- 1- “Mustafa Suphi”, *Türkiye’de Sosyoloji*, Ankara, 2008, s. 321- 329. Phoenix Yayınevi
- 2- “Necmettin Sadık Sadak”, *Türkiye’de Sosyoloji*, Ankara, 2008, s. 493- 504. Phoenix Yayınevi

- 3- “ Ali Kâmi Akyüz”, *Türkiye’de Sosyoloji*, Ankara, 2008, s. 121- 129. Phoenix Yayınevi
- 4- “ Kâzım Nami Duru”, *Türkiye’de Sosyoloji*, Ankara, 2008, s. 233- 259. Phoenix Yayınevi
- 5- “Turhan Yörükân”, *Türkiye’de Sosyoloji*, Ankara, 2008, s. 217- 243. Phoenix Yayınevi
- 6- “Hoca Mehmet Kadri Efendi ”, *Mehmet Âkif Dönemi ve Çevresi*, Ankara, 2008, s. 18- 25
- 7- “Türkiye’de Siyasî Tarihin Tarihi I. Mülkiye’de Siyasî Tarih I”, *Fahir Armaoğlu’na Armağan*, Ankara, 2008, s. 1- 64
- 8- “Rıfki Salim Burçak”, *Fahir Armaoğlu’na Armağan*, Ankara, 2008, s. 65- 74
- 9- “2007 Senesinde Hâtıralar ”, *Türkiye Yazarlar Birliği Yıllığı- 2008*, s. 301- 307
- 10- “Meşrutiyet Ankarasında bir yangın”, *Türk Yurdu*, Sayı.251 (Temmuz 2008), s. 51- 63
- 11- “Ahmet Mahir Efendi”, *Üsküdar’a Kadar Kastamonu*, İstanbul, 2008, s. 271- 285, Yapı-Kredi Yayınları- baskıda)
- 12- “Ressam İzzet Ziya’nın hayatı ve eserleri”, *1908 Meşrutiyeti – Sanat ve Edebiyat*, Paris, 2008, s. 55- 69
- 13- “Aziz Berker’in hayatı ve eserleri”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, İstanbul, C.6, Sayı. 12 (2008), s. 707- 712
- 14- Ahmet Cevdet Paşa’nın matbuata dair görüşleri, Necmettin Sefercioğlu Armağanı,
- 2009
- 1- “ Jacques-Lucien Bousquet- Deschamps nâmı diğer İzmir gazetecisi Mösyö Deşan’ın hikâyesi”, *Orhan Koloğlu Armağanı*, İstanbul, 2009, s. 103- 159
- 2011
- 1- *Ser-kurena Osman Bey ve Matbaa-i Osmaniye*, İstanbul, 2011, 148 s. *Müteferrika*’dan (Sayı. 39, 2011) ayırbaşım.
- 2- “ Müftüoğlu Ahmet Hikmet Bey’in Sicili”, *Türk Yurdu*, Sayı.291(Kasım 2011), s. 317-321
- 2012
- 1- “Besim Atalay’ın hayatı ve eserleri,” *Türk Yurdu*, Sayı.295 (Mart 2012), s. 52-61
- 2- “Türk- Macar Münasebetlerinde Kıymetli bir İsim: Sadrettin Karatay”, *Türk-Macar İlişkileri Üzerine Makaleler-Macar Kardeşler*, İstanbul, 2012, s. 91-98
- 3- “Namdar Rahmi Karatay’ın hikâyesi”, *Türk Yurdu*, Sayı.300(Ağustos 2012), s. 30-35; Sayı.301(Eylül 2012),s. 40-46
- 4- “Vali Rıza Bey-Kafile-i muhibban-ı kütüpten bir âşık ayrıldı”, *Türk Yurdu*, Sayı.302 (Ekim 2012), s. 73-74
- 5- “Hikmet Tongur’un hayatı ve eserleri,” *Enver Konukçu Armağanı*, Ankara, 2012, s. 701-708

2013

- 1- “Siyaset meydanında bir şair: Hüseyin Kâmi”, *Toplumsal Tarih*, Sayı. 231(Mart 2013), s. 42-47
- 2- “Necip Fâzıl hakkında yeni tespitler ve tashihler”, *Türk Edebiyatı*, Sayı. 475(Mayıs 2013),s. 10-18
- 3- “Ayten Lermioğlu:İstanbul’da Akçaabatlı bir şair”, Dünden Bugüne Akçaabat Sempozyumu, Akçaabat, 2014, s. 359-361
- 4- “ Necip Fâzıl hakkında yeni tespitler ve tashihler,” *Türk Edebiyatı*, Sayı. 475 (Mayıs 2013), s. 10-18
- 5- “Alaybeyizade Naci Efendi”, *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, Sayı. 10 (Temmuz-Aralık 2013), s. 9-22
- 6- “İsmail Hakkı Okday- Bir asker, hariciyeci ve matbuat araştırmacısının hayat hikâyesi”, *Türk-Bulgar İlişkileri Üzerine Makaleler* (Haz. Yeliz Okay), İstanbul, 2013, s. 7-26
- 7- “Edirne Âşıkı Uluğ Turanlıoğlu ve Damla Mecmuası”, *Edirne İçin* (Editör. Yeliz Okay); İstanbul, 2013, s. 167-175

2014

- 1- “Meşrutiyetin Arapçası”, Ahmet Yaşar Ocak Armağanı, (Baskıda).
- 2- “Osmanlı matbaacılığında Ermeniler”, *Yeni Türkiye*, Sayı. 60 (Eylül-Aralık 2014), s. 835-856.
- 3- “Üsküdar’da matbaalar ve matbaacılar” (Baskıda)
- 4- “Abdülkadir Kemali’nin Atatürk’e bir mektubu”, *Müteferrika*, Sayı. 46 (Kış, 2014-2), s. 3-44
- 5- “ Nurettin Topçu’nun Bergson’la ilgili doçentlik tezi hakkında bilgiler ve vesikalar”, *Kutadgubilig*, Sayı. 26 (Ekim 2014), s. 253-272

2015

- 1- “Necip Fazıl Biyografisi Hakkında Bazı Yeni Tespitler ve Tashihler”, *Necip Fazıl Kitabı*, İstanbul, 2015, s. 33-56
- 2- “Balkan Harbi hakkında Müşir Osman Paşa’nın imzasız ve uzaktan bir raporu,” *Yeni Türkiye*, Sayı. 68 (Mart-Haziran 2015), C. III, s. 3669-3703
- 3- “Köprülülü Şerif Bey ve eseri : Sarıkamış”, *Yeni Türkiye*, Sayı.73-III (Temmuz-Aralık 2015), s. 837-840
- 4- “Rıza Akdemir’in yazı hayatı ve eserleri,” *Dergâh*, sayı. 308 (Ekim 2015), s. 21-23

2016

- 1- “Ahmet Fevzi Paşa ve Dokuzuncu Kolordu kumandanlığı”, *Prof. Dr. Nejat Göyünç Armağanı*, Sivas, 2016, s. 28-46
- 2- “ Bağdatlı Mehmet Fehmi Efendi’nin hayat hikâyesi”, *Yeni Türkiye*, Sayı. 84 (Ocak-Haziran 2016), s. 224-240
- 3- “Halil Rami’nin Hayat Hikâyesi” *Toplumsal Tarih*, Sayı. 270 (Haziran 2016), s. 76-88

- 4- “Nurettin Topçu merhumun unutulmaz sohbetleri,” *Türk Yurdu*, Sayı. 345 (Mayıs 2016), s. 42-67
- 5- “Kilisli Kadri Bey ve eseri,” *Türk Yurdu*, Sayı. 346 (Haziran 2016), s. 69-72
- 6- “Necip Fazıl’ın hayat hikâyesi etrafında bazı meseleler”, *Dergâh*, sayı. 318 (Ağustos 2016), s. 20-22
- 7- “Türk Yurdu kalemleri: Dr. Muhittin Celal Duru”
- 8- “Türk Yurdu Kalemleri: Ahmet Âti,” *Türk Yurdu*, Sayı. 351(Kasım 20016), s. 60-62
- 9- “Türk Yurdu Kalemleri:Nefizaman veya Ali Hadi Okan”
- 10- “Devletin Bedirhanîleri:1- Mehmed Emin bin Bedirhan Bey’in serencamından sayfalar”
- 11- “Türk Hukuk Tarihçisi Sadri Maksudî Arsal ve eserleri”(Hazırlanıyor).
- 12- “Türkiye’de biyografi geleneği, *Yedi Kıta*, Sayı. 99 (Kasım 2016, s. 49-53